

Универзитет у Крагујевцу
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Број: 482/2
28.02.2018. године

Декан Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, на основу чл. 87. Статута Правног факултета у Крагујевцу, а по указаној потреби, донео је 28.02.2018. године,

РЕШЕЊЕ

Ставља се на увид јавности Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

"Правно-економски аспекти стабилизационе клаузуле"

и испуњености услова за израду докторске дисертације кандидаткиње Јоване Брашић Стојановић, објављивањем на интернет страницама Правног факултета у Крагујевцу, у трајању од 15 дана.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације "Правно-економски аспекти стабилизационе клаузуле" и испуњености услова за израду докторске дисертације кандидаткиње Јоване Брашић Стојановић, образована Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, Број: IV-02-1206/21 од 11.01.2018. године, доставила је Факултету Извештај, дана 12.02.2018. године.

Сагласно чл. 9. ст. 2 Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, докторског уметничког пројекта и Одлуке о изменама и допунама Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, докторског уметничког пројекта Универзитета у Крагујевцу, по добијеном позитивном мишљењу надлежних органа Универзитета у Крагујевцу, Факултет ставља на увид јавности достављени Извештај.

Имајући у виду наведено донео сам решење како гласи у диспозитиву.

Доставити:

- Сајт Факултета,
- Архива.

Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац, СРБИЈА
Центрака: (+381 34) 306 500; Деканат (+381 34) 306 510, факс (+381 34) 306 540

e-mail: faculty@jura.kg.ac.rs • www.yura.kg.ac.rs • wap.jura.kg.ac.rs

ДАЧНИ ФАКУЛТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ			
ДАЧНИ ФАКУЛТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ			
Број	12.12.2018	Прилог	Временски
Орг. јед.	08	482	

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Извештај Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова кандидата и предложеног ментора за израду докторске дисертације

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Крагујевцу број 4510/14.2.2 од 22.12.2017. године и Одлуком Већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу број IV-02-1206/21 од 11.01.2018. године, формирана је Комисија за писање Извештаја о оцени научне заснованости теме докторске дисертације под називом „Правно-економски аспекти стабилизационе клаузуле“ и испуњености услова кандидата **Јоване Брашић Стојановић** и предложеног ментора, др **Јасмине Лабудовић Станковић**, ванредног професора Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, на ужој научној области право у економији, у саставу: др **Свето Пурић**, редовни професор, Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област право у економији, др **Нада Тодоровић**, редовни професор, Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област право у економији, др **Предраг Цветковић**, редовни професор, Правни факултет, Универзитет у Нишу, ужа трговинско-правна научна област, др **Славко Ђорђевић**, ванредни професор, Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа међународноприватноправна научна област, др **Јасмина Лабудовић Станковић**, ванредни професор, Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област право у економији.

Пошто је размотрила пријаву теме докторске дисертације коју је кандидаткиња поднела, Комисија подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографија и преглед научно-истраживачког рада кандидаткиње

Јована Брашић Стојановић рођена је у Крагујевцу 28.5.1990. године. Са одличним успехом завршила је основну школу „Светозар Марковић“ у Рековцу. Средњошколско образовање стекла је у Првој крагујевачкој гимназији, коју завршава 2009. године као носилац Вукове дипломе. Дипломирала је 2013. године са просечном оценом 9,39 током студирања (просечна оцена 9,67 на предметима са уже научне области право у економији) на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу. Мастер студије права завршила је 2014. године са просечном оценом током студирања 10,00, одбравнивши мастер рад на тему „Спорт и порези“ на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу. Студент је треће године докторских академских студија на ужој научној области право у економији на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу. Положила је све предвиђене испите са претходне две године студија са просечном оценом 10,00, објавила потребан број научних и стручних радова и испунила остале обавезе предвиђене судијским програмом докторских академских студија.

Запослена је на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу где је од новембра 2013. године до јула 2015. године била у звању сарадника у настави на ужој научној области право у економији. Од јула 2015. године до данашњег дана запослена је као асистент на ужој научној области право у економији на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу.

Познаје енглески језик и служи се немачким језиком. Одлично познаје рад на рачунару и користи се Microsoft Office пакетом и интернет апликацијама.

Поред испуњења свих обавеза на докторским студијама, кандидаткиња је до момента подношења пријаве теме докторске дисертације објавила следеће радове:

1. „Имплементација Директиве о уговорима о потрошачком кредиту у нашем законодавству“, Студентска ревија за привредно право, ISSN 2217-5202, год. III, бр. 1, 2012, стр. 86-94. (COBISS.SR-ID-513163696)

2. „Опорезивање физичких лица ангажованих у спортским организацијама“, Гласник права, ISSN 1821-4630, год. V, бр. 3, 2014, стр. 14 – 32. (COBISS.SR-ID-513163952)

3. „Злоупотреба и противправно ширење инсајдерских информација“, у: БЕЈАТОВИЋ, Станко (ур.), Зборник радова. Крагујевац: Правни факултет, 2015, ISSN 978-86-7623-061-7, стр. 596-612. (COBISS.SR-ID-513196208) M31

4. „Примена прописа о порезу на добит правних лица на спортске организације“. У: ЂОРЂЕВИЋ, Славко (ур.), Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније, књ. 3. Крагујевац: Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке, 2015, стр. 653-665. (COBISS.SR-ID-513183152) M45

5. „Правни положај и питање самосталности Комисије за хартије од вредности РС“, Зборник радова Правног факултета у Нишу, ISSN 0350-8501, год. 55, бр. 72, 2016, стр. 345-361. (COBISS.SR-ID-513230768) M51

6. „Институционалне баријере за улазак на тржиште Републике Србије и потенцијална конкуренција“, Правни записи, ISSN 2217-2815, год. 7, бр. 1, 2016, стр. 117-133. (COBISS.SR-ID-517195452) M52

7. „Ефикасност у алокацији заједничких ресурса“, Анали Економског факултета у Суботици, ISSN 0350-2120, вол. 52, бр. 36, 2016, стр. 239-251. (COBISS.SR-ID-312449031) M51

8. „Улазне баријере и конкурентност тржишта Републике Србије“, у: ЂОРЂЕВИЋ, Славко (ур.), Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније. Књ. 4, Крагујевац: Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке, 2016, стр. 503-517. (COBISS.SR-ID-513260208) M45

9. „Значај инвестиционе климе и правне сигурности за привлачење страних инвестиција“, Правна ријеч, ISSN 1840-0272, 2017, год. XIX, бр. 52, стр. 159-175, (COBISS.SR-ID- 513341872)

Учествовала је са рефератом на Међународном научном скону „Правна држава и стручност процесних субјеката као инструмент супротстављања криминалитету“, Правни факултет у Крагујевцу, од 21-23. априла 2015. године.

2. Научни приступ проблему предложеног нацрта докторске дисертације и процена научног доприноса крајњег исхода рада

У пријави теме докторске дисертације, коју је кандидаткиња поднела, предмет и циљеви истраживања су јасно постављени и детаљно образложени, указано је на значај теме за даљу научну обраду, као и на бројне теоријске и практичне проблеме које изазива стабилизационија клаузула, као важан институт у области права страних улагања. Кандидаткиња за радни наслов теме докторске дисертације предлаже „Правно-економски аспекти стабилизационе клаузуле“. Комисија је у потпуности сагласна са предложеном темом докторске дисертације.

Наводећи да је стабилизационија клаузула специфичан институт у области страних улагања, кандидаткиња у пријави теме докторске дисертације даље указује на разлоге настанка стабилизационе клаузуле, њену специфичну улогу у поступку привлачења страних инвестиција, карактеристике и значај који има у области права страних улагања. Стабилизационија клаузула настаје како би се страни улагач заштитио од некомерцијалних ризика и очувао економску исплативост свог улагања, а временом постаје и кључни инструмент државе пријемнице капитала у поступку привлачења страних улагања. Тиме се у стабилизационој клаузули спајају интереси обе уговорне стране, сублимишу ставови аутора правних и економских наука, а истовремено стабилизационија клаузула добија свој значај и у практичном решавању инвестиционих спорова пред међународним арбитражама. Такво стање ствари изискује анализу правног аспекта стабилизационе клаузуле кроз указивање на материјалноправне и процесноправне карактеристике, али и анализу економског аспекта стабилизационе клаузуле тражећи одговоре на питање ефикасности стабилизационе клаузуле као инструмента заштите страног улагача и инструмента подстицаја страних улагања, исплативости коришћења стабилизационе клаузуле од стране државе пријемнице капитала и маргиналну анализу свих користи и трошкова које настају. Као предмет истраживања докторске дисертације кандидаткиња одређује стабилизациону клаузулу, њене карактеристике, ефекте и њен значај у инвестиционим споровима.

Кандидаткиња наводи да детаљно истраживање стабилизационе клаузуле захтева упоредну анализу њеног правног и економског аспекта. Истраживање правног аспекта стабилизационе клаузуле било би спроведено анализом правних прописа којима је стабилизационија клаузула регулисана, у домаћем и међународном праву. Примарно то ће се чинити изучавањем научне грађе, нормативном анализом законских текстова и ставова правне доктрине, а потом и анализом арбитражне праксе. Синтетичким методом најважније правне карактеристике стабилизационе клаузуле својствене укупно анализираној научној и нормативној грађи, биће издвојене као круцијална обележја стабилизационе клаузуле. Кандидаткиња даље наводи да ће проблематика стабилизационе клаузуле бити обрађена сврставањем стабилизационе клаузуле у ред једног од најважнијих института права страног улагања, анализом свих његових материјалноправних и процесноправних карактеристика. Издавањем најважнијих обележја која овом институту дају карактер специфичности, доћи ће се до модела стабилизационе клаузуле применљивог у највећем броју случајева, прихватљивог са становишта теорије и праксе, са израженом способношћу да истовремено задовољи легитимна очекивања и интересе обе уговорне стране. Томе би посебно требало да допринесе анализа различитих врста стабилизационих клаузула, посебно савремених модела и најчешће коришћених модела у пракси. Сврха стабилизационе клаузуле која се огледа у тежњи за постизањем економске равнотеже и склада између уговорних страна тиме би дошла до изражaja и као лајт мотив била

присутна до краја научног истраживања. Дејства стабилизационе клаузуле манифестишују се и на област заштите људских права и животне средине, активирајући питање друштвено одговорног пословања страних улагача који заштићени стабилизационом клаузулом немају обавезу примењивања новог законодавства из ове области. У оквиру истраживања биће анализирана најважнија питања која покреће стабилизациону клаузулу, као што су пуноважност стабилизационе клаузуле, домашај стабилизационе клаузуле, дејства стабилизационе клаузуле, економски и социјални ефекти стабилизационе клаузуле на државу пријемнику капитала, последице непоштовања стабилизационе клаузуле, те њен значај у домаћем праву и међународном праву страних улагања.

Као други вид проблематике истраживања кандидаткиња наводи економски аспект стабилизационе клаузуле. На значај њеног економског аспекта указује пре свега важност самих страних улагања за привредни развој држава, за које је стабилизациону клаузулу тесно везана и која јој омогућавају да оствари своју сврху. Циљ економске анализе стабилизационе клаузуле јесте указати на трошковну сферу коју за собом стабилизациону клаузулу неминовно повлачи, те омогућавање анализе и упоређивања нивоа трошкова са свим користима које стабилизациону клаузулу носи, као инструмент заштите страног улагача и механизам подстицаја страних улагања. Асптраховањем свих заједничких особина стабилизационе клаузуле и њиховим суочавањем са стварношћу у којој се стабилизација клаузула користи, тежи се указивању на ефикасност стабилизационе клаузуле. Економски аспекти стабилизационе клаузуле нарочито се испољавају уколико дође до реализације неког од некомерцијалних ризика и избијања инвестиционог спора. Одговорност државе за кршење стабилизационе клаузуле, коју утврђују арбитражни судови, уједно нам показује цену стабилизационе клаузуле коју мора платити држава пријемница капитала. У оквире економског аспекта стабилизационе клаузуле, који је предмет истраживање, спада и питање презаштићености страног улагача, коме држава пријемница капитала у намери мотивисања на инвестирање пружа бројне подстицаје и привилегије који доприносе стварању све већих трошкова за њу наспрам користи које добија од страног улагања. Уз смањење ризика за страног улагача, стабилизациону клаузулу требало би бити тако формулисана да не доведе до дискриминације домаћих улагача у односу на стране улагаче и спречи презаштићеност страног улагача.

Даље у пријави теме докторске дисертације, кандидаткиња даје оквирну структуру садржаја кроз коју ће бити обраћен предмет научног истраживања:

УВОД

1. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ РАДА
2. ЗНАЧАЈ ТЕМЕ ЗА НАУЧНО ИСТРАЖИВАЊЕ
3. ХИПОТЕТИЧКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА
4. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

ГЛАВА I

СТРАНА УЛАГАЊА

1. ПОЈАМ СТРАНОГ УЛАГАЊА
2. ДЕФИНИСАЊЕ СТРАНОГ УЛАГАЊА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
3. ВРСТЕ СТРАНОГ УЛАГАЊА

- 3.1. Директне стране инвестиције
- 3.2. Портфолио инвестиције
- 3.3. Заједнички пословни подухвати уговорног карактера

4. ЗНАЧАЈ СТРАНИХ УЛАГАЊА

5. ПОДСТИЦАЛИ СТРАНИМ УЛАГАЧИМА

ГЛАВА II

НЕКОМЕРЦИЈАЛНИ РИЗИК

1. ПОЈАМ НЕКОМЕРЦИЈАЛНОГ РИЗИКА КОМЕ ЈЕ ИЗЛОЖЕНО СТРАНО УЛАГАЊЕ

2. ВРСТЕ НЕКОМЕРЦИЈАЛНИХ РИЗИКА

- 2.1. Ризик експропријације
- 2.2. Ризик ограничавања трансфера капитала
- 2.3. Ризик промене правних прописа

ГЛАВА III

ПОЈАМ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ

1. НАСТАНАК И РАЗВОЈ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ
2. РАЗЛИЧИТИ АСПЕКТИ ДЕФИНИСАЊА СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ

1.1. СТАБИЛИЗАЦИОНА КЛАУЗУЛА КАО ОДРЕДБА УГОВОРА

- 1.1.1. Уговор државе пријемнице капитала и страног улагача – дијагонални уговор
- 1.1.2. Правна природа дијагоналног уговора
- 1.1.3. Дуготрајност уговора и промењене околности
- 1.1.4. Заштитна улога стабилизационе клаузуле
- 1.1.5. Стабилизациона обавеза државе пријемнице капитала као уговорна обавеза

1.2. СТАБИЛИЗАЦИОНА КЛАУЗУЛА КАО НОРМА У ПРАВУ СТРАНИХ УЛАГАЊА

- 1.2. Правни акти у којима може бити садржана стабилизациона клаузула
- 1.3. Дејства стабилизационе клаузуле садржане у правним актима на уговор државе пријемнице капитала и страног улагача

3. СТАБИЛИЗАЦИОНА КЛАУЗУЛА У ПРАВНОМ ПОРЕТКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

4. МОДЕЛ КАЛУЗУЛА ICSID-а

5. ДЕФИНИСАЊЕ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ У СТУДИЈИ UNCTAD-а

6. РАЗЛИКА У ДЕФИНИСАЊУ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ У ДРЖАВАМА ЧЛАНИЦАМА И НЕЧЛАНИЦАМА OECD-а

7. ТУМАЧЕЊЕ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ ОД АРБИТРАЖНИХ СУДОВА

ГЛАВА IV

ВРСТЕ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ

1. КЛАУЗУЛА ЗАМРЗАВАЊА, КЛАУЗУЛА ЕКОНОМСКЕ РАВНОТЕЖЕ И ХИБРИДНА КЛАУЗУЛА
2. ПОТПУНА И ПАРЦИЈАЛНА СТАБИЛИЗАЦИОНА КЛАУЗУЛА
3. ДИРЕКТНА И ИНДИРЕКТНА СТАБИЛИЗАЦИОНА КЛАУЗУЛА
4. ПОДЕЛА ПРЕМА КРИТЕРИЈУМУ НАЧИНА ФОРМУЛИСАЊА СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ У ПРАВУ СТРАНИХ УЛАГАЊА
5. ПОДЕЛА ПРЕМА КРИТЕРИЈУМУ НАЧИНА НА КОЈИ СЕ УЛАГАЧ ЧИНИ ИМУНИМ НА ПРОМЕНЕ ПРОПИСА

ГЛАВА V

КАРАКТЕРИСТИКЕ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ

1. ПУНОВАЖНОСТ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ
2. ДЕЈСТВА СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ
3. ДОМАШАЈ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ
4. САМОСТАЛНОСТ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ
5. СТАБИЛИЗАЦИОНА КЛАУЗУЛА КАО МЕХАНИЗАМ ОДБРАНЕ У ИНВЕСТИЦИОНИМ СПОРОВИМА

ГЛАВА VI

СТАБИЛИЗАЦИОНА ОБАВЕЗА ДРЖАВА КОЈЕ СУ У ПОСТУПКУ ПРИСТУПАЊА ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

ГЛАВА VII

ОДНОС СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ И ДРУГИХ КЛАУЗУЛА ОД ЗНАЧАЈА ЗА УРЕЂЕЊЕ ПРАВНОГ ПОЛОЖАЈА СТРАНОГ УЛАГАЧА

1. ОДНОС СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ И КЛАУЗУЛЕ О ПОШТЕНОМ И ПРАВИЧНОМ ТРЕТМАНУ
2. ОДНОС СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ И КЛАУЗУЛЕ НАЈПОВЛАШЋЕНИЈЕ НАЦИЈЕ
3. ОДНОС СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ И КЛАУЗУЛЕ НАЦИОНАЛНОГ ТРЕТМАНА
4. ОДНОС СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ И КИШОБРАН КЛАУЗУЛЕ
5. ОДНОС СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ И РЕВИЗИОНЕ КЛАУЗУЛЕ

ГЛАВА VIII

ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ ЕФЕКТИ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ НА ДРЖАВУ ПРИЈЕМНИЦУ КАПИТАЛА

1. ФИНАНСИЈСКА ОДРИЦАЊА ДРЖАВЕ УСЛЕД КОРИШЋЕЊА СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ

2. СТАБИЛИЗАЦИОНА КЛАУЗУЛА И ПРОПИСИ О ЗАШТИТИ ЉУДСКИХ ПРАВА И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

ГЛАВА IX

ПОСЛЕДИЦЕ КРШЕЊА СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ

1. НЕПОШТОВАЊЕ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ ОД СТРАНЕ ДРЖАВЕ ПРИЈЕМНИЦЕ КАПИТАЛА

2. ПРАВО ДРЖАВЕ НА ПРИМЕНУ ИЗМЕЊЕНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА

3. ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ ЗА ПОВРЕДУ СТАБИЛИЗАЦИОНЕ КЛАУЗУЛЕ

3.1. Природа одговорности

3.2. Валидност радњи којима је извршена повреда стабилизационе клаузуле

3.3. Обавеза накнаде штете страном улагачу

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

Уз оквирни садржај докторске дисертације, кандидаткиња даје и његово образложење наведећи сумарно, концизно и јасно шта ће бити обрађивано у посебним целинама докторске дисертације, какав ће бити приступ научним проблемима и какав укупан научни допринос коначном исходу докторске дисертације. Тако, кандидаткиња наводи да ће у *уводном делу* докторске дисертације бити образложен значај теме за научно истраживање. Полази се од значаја који имају страна улагања за привредни развој државе пријемнице капитала, указује се на правни и економски аспект истраживања и специфичности института који ће бити предмет обраде. У овом делу рада биће изнета проблематика истраживања, као и постављени циљеви и задачи истраживања, уз навођење полазног хипотетичког оквира и метода које ће се користити како би се дошло до крајњег исхода истраживања. У првој глави дисертације под називом „*Страна улагања*“ биће најпре изложено појмовно дефинисање страних улагања на јасан и концизан начин, како у теорији, тако и у пракси светских арбитражних и судских foruma, уз навођење критеријума који у крајњој ситуацији избијања конфликта између уговорних страна, спор могу определити као инвестициони. Након тога, указаће се на проблем дефинисања страног улагања у позитивном праву Републике Србије. У кратким цртама, биће изложене врсте страних улагања и направљена разлика пре свега између страних директних инвестиција и портфолио инвестиција због значаја који за привредни развој земаља имају стране директне инвестиције. На крају поглавља, говори се о подстицајима које државе пријемнице капитала одобравају страним улагачима не би ли их стимулисале на инвестирање на њиховој територији, чиме се ближе уводи у срж научног истраживања теме. У другој глави „*Некомерцијални ризик*“ говори се о различитим врстама ризика којима је изложено страно улагање, јасно прави дистинкција међу њима и потом наводе различите врсте некомерцијалних ризика. Посебан акценат се ставља на анализу ризика промене правних прописа којима се регулише правни положај страних улагања, као увод у обраду института стабилизационе клаузуле, а све са циљем указивања на значај централног појма истраживања. Трећа глава под називом „*Појам стабилизационе клаузуле*“ за циљ има указивање на значај института који је предмет истраживања и његовог појмовног дефинисања, те стога заузима централно место у раду и највећег је

обима. У првом поглављу полази се од историјског момента настанка стабилизационе клаузуле и прати њен развојни пут. Стабилизационе клаузуле првобитно су штитиле страног улагача од ризика национализације и екропријације, док се временом ширило поље примене стабилизационе клаузуле како би се отклонило што више некомерцијалних ризика којима је страно улагање дугорочно изложено. Први облик примене била је клаузула о заштити стечених права, док су данас у примени модификовани облици стабилизационе клаузуле, чији је основни циљ постизање баланса између интереса страног улагача и државе пријемнице капитала. Историјски приказ стабилизационе клаузуле има за циљ да укаже на поље ширења применљивости стабилизационе клаузуле, који од инструмента заштите имовине страног улагача од једностраних радњи државе пријемнице капитала, данас постаје инструмент заштите страног улагача од легислативних промена које могу да утичу на његова права и у најмањем степену, али ипак доволно да умање профитабилност улагања. У истој глави потом се указује на постојање различитих аспеката дефинисања стабилизационе клаузуле, што даље условљава и њихову раздвојену анализу приликом појмовног одређења института. Полази се од ужег значења по коме се стабилизационе клаузуле одређује као одредба у уговору између државе пријемнице капитала и страног улагача, која се бави променама прописа у држави пријемници капитала у току трајања инвестиционог подухвата, уз навођење примера из праксе о постојању таквих стабилизационих клаузула у конкретним уговорима између страног улагача и државе пријемнице капитала. Објашњење оваквог дефинисања даље захтева одређивање појма дијагоналног уговора, правне природе дијагоналног уговора и чињенице да се ради о дуготрајним уговорима током чијег трајања је неминовно да наступе промењене околности. Циљ је показати како стабилизационе клаузуле решава конфликт два основна принципа облигационог права, *pacta sunt servanda* и *rebus sic stantibus*. Даље се указује на заштитну функцију стабилизационе клаузуле за страног улагача и чињеницу да стабилизационе обавезе државе пријемнице капитала јесте заправо уговорна обавеза. Након анализе ужег значења, у наредном поглављу прелази се на дефинисање ширег појма стабилизационе клаузуле по коме је стабилизационе клаузуле норма инвестиционог законодавства којом се гарантује непроменљивост правног режима који је важио у време потписивања уговора о улагању. У складу са тим, чини се истраживање правних аката у којима може бити садржана стабилизациона клаузула у погледу њихове форме и правне снаге, као и анализа дејстава стабилизационе клаузуле садржане у правним актима на уговор државе пријемнице капитала и страног улагача. Посебно поглавље посвећено је анализи стабилизационе клаузуле у правном поретку Републике Србије. Наиме, стабилизационе клаузуле садржана је у одговарајућим одредбама Устава Републике Србије из 2006. године, као и у одредбама Закона о јавно-приватном партнерству и концесијама из 2015. године. Стабилизационе клаузуле садржане у овим правним актима припадају различitim типовима стабилизационих клаузула. Стабилизационе клаузуле из Устава Републике Србије је у виду клаузуле о заштити стечених права, док стабилизационе клаузуле садржана у Закону о јавно-приватном партнерству и концесијама више одговара типу клаузула економске равнотеже. Стога, као отворено остаје питање која ће се стабилизационе клаузуле применити, да ли она садржана у хијерархијски вишем правном акту или се пак страном улагачу оставља могућност избора стабилизицаоне клаузуле на коју ће се позвати. Уношење стабилизационе клаузуле у уговор између државе пријемнице капитала и страног улагача даље повлачи и проблем њене уставне основаности задирући директно у основна уставна начела о равноправности свих учесника на домаћем тржишту, као и у основна начела о демократском одлучивању. Како би анализа појма стабилизационе клаузуле била потпуна, предмет истраживања у

посебним поглављима биће и модел клаузула ICSID-а, као и дефинисање стабилизационе клаузуле у студијама UNCTAD-а. У оквиру ове главе указује се и на различито дефинисање и домаћај стабилизационе клаузуле у државама чланицама и нечланицама OECD-а. Могућност да се стабилизациона клаузула примењује на читав правни систем или пак на његов одређени сегмент, условила је различито дефинисање стабилизационе клаузуле у уговорима о страном улагању у државама чланицама OECD-а и државама нечланицама OECD-а, у развијеним и мање развијеним чланицама OECD-а. Примарни разлог уношења стабилизационе клаузуле јесте стабилизација пореског режима који директно утиче на висину профита страног улагача. У високо развијеним државама чланицама OECD-а из домена примене стабилизационе клаузуле изузимају се управо правни прописи који регулишу фискалну политику, као и законодавство које се односи на области од општег интереса, заштиту животне средине, радне односе, безбедност, здравље, људска права. У овим земљама користе се клаузуле економске равнотеже, док се клаузуле замрзавања користе претежно у државама у развоју или слабо развијеним државама. Анализа специфичности стабилизационе клаузуле коју користе развијене државе чланице OECD-а посебно је значајна јер указује на правац и пут развоја, те најпогоднији модел стабилизационе клаузуле. Имајући у виду да је прекршена стабилизациона клаузула од стране државе пријемнице капитала била чест повод вођења инвестиционих спорова и њеног разматрања пред арбитражним судовима, у посебном поглављу вршиће се анализа различитог схватања стабилизационе клаузуле од стране арбитражних већа и појединачних арбитара. Намера је извршити процену садржаја и ефеката арбитражних одлука које се баве стабилизационом клаузулом на коначно уобличавање њеног појма у теорији и пракси, као и начина дефинисања приликом уношења у правне прописе који регулишу материју страних улагања. Четврта глава посвећена је *врстама стабилизационих клаузула*, које су класификоване уз коришћење различитих критеријума. Тежња је доћи до модела стабилизационе клаузуле који би имао највише упоришта у теорији, а са друге стране и био најефикаснији у пракси. Полазија је претпоставка став теорије да постоје три основне врсте стабилизационе клаузуле, док су остали критеријуми класификације произтекли из основне поделе на клаузулу замрзавања, клаузулу економске равнотеже и хибридну клаузулу. Савремене услове пословања одликује све већа примена клаузуле економске равнотеже, док се клаузуле замрзавања постепено напуштају и своју примену налазе у неразвијеним државама, којима је страни капитал неопходна како би постигле привредни развој и удовољиле захтевима за достизање и очување одрживог развоја. Циљ ове главе јесте прецизно разграничење различитих врста стабилизационе клаузуле, које у различитом обиму и на различите начине штите страног улагача од промена правних прописа на његову штету, а уз јасно указивање на њихову повезаност истом сврхом којој служе. Пета глава под називом „*Карактеристике стабилизационе клаузуле*“ за циљ има да укаже на специфичности института, тако што ће свака његова особеност бити посебно анализирана. Свакој карактеристици стабилизационе клаузуле биће посвећено посебно поглавље у коме ћемо вршити детаљну анализу. Полази се од пуноважности стабилизационе клаузуле са навођењем аргумента за и против валидности стабилизационе клаузуле у међународном праву и њене способности да производи правна дејства, што ће бити поткрепљено примерима из арбитражне праксе. Потврда пуноважности стабилизационе клаузуле јесте и у чињеници да она не спречава државу пријемницу капитала да донесе закон, већ да га примени на улагача коме је обећала стабилан правни режим. Иако је већинско схватање да је стабилизациона клаузула валидна јер обавезивање државе пријемнице капитала стабилизационом клаузулом заправо значи потврду суверенитета, а не одрицање од њега, анализираће се и аргументи против пуноважности стабилизационе клаузуле јер могу указати на

специфичност предмета истраживања. Након тога, анализирају се дејства која производи стабилизациона клаузула. Указује се на њена ограничена дејства у временском, персоналном и предметном домену. Домашај стабилизационе клаузуле предмет је посебног поднаслова како би се уочило доминантно решење у различитим државама у погледу обима прописа који обухвата стабилизациона клаузула и од чије се примене у случају измена изузима страни улагач. Наредна карактеристика стабилизационе клаузуле односи се на њену самосталност у случају невалидности уговора између државе пријемнице капитала и страног улагача, у складу са чим ће се вршити упоређивање стабилизационе клаузуле са арбитражном клаузулом. Наредна, шеста глава посвећена је *стабилизационој обавези држава које су у поступку придрживања и приступања Европској унији*. Државе пријемнице капитала, које су у процесу придрживања и приступања Европској унији са једне стране имају обавезу непроменљивости правног режима према страном улагачу услед гаранција датих стабилизационом клаузулом, док са друге стране имају обавезу хармонизације правних прописа на основу споразума о придрживању Европској унији. Уговори са страним улагачем закључени су пре спровођења процеса приступања, док промене у регулативи настају касније, како би се испунили услови за приступање. Стога, централни део овог поглавља заузима разматрање односа између стабилизационе обавезе и обавеза преузетих услед придрживања Европској унији. Након анализе чињеничног стања инвестиционих спорова који су у оваквим ситуацијама вођени због повреде стабилизационе клаузуле и анализе донетих одлука, најважније је доћи до одговора на питање да ли страни улагач може очекивати непромењеност правног положаја док траје поступак приступања. Седма глава посвећена је *односу стабилизационе клаузуле и других клаузула* од значаја за регулисање правног положаја страног улагача у држави пријемници капитала. По посебним поглављима анализира се однос стабилизационе клаузуле и других клаузула које се баве заштитом правног положаја страног улагача, а са циљем указивања на њихову суштинску важност и повезивања у једнствену целину, ради разграничења различитих дејстава и указивања на међусобне сличности. Како је клаузула поштеног и правичног третмана најзаступљенија у савременим уговорима о улагању, почиње се анализом односа ове клаузуле и стабилизационе клаузуле. Наиме, клаузулом поштеног и правичног третмана обухваћени су и минимални стандарди заштите страног улагача, дужност пружања пуне заштите страном улагању, па самим тим и заштита његовог правног положаја. Најважнија разлика у односу на стабилизациону клаузулу, на коју ћемо у раду указати, јесте њен шири домашај јер штити како стечена права, тако и легитимна очекивања страног улагача. То заправо значи да би у случају постојања обе клаузуле истовремено доволјан степен заштите страног улагача био постигнут и самом клаузулом поштеног и правичног третмана, док би стабилизационе клаузуле била само необорив доказ у инвестиционом спору. Клаузула најповлашћеније нације не значи повлашћивање једне земље у односу на другу, већ њихово изједначавање кроз обавезивање државе да све повластице које даје држављанима једне државе даје и држављанима друге државе у чију корист је уговорена клаузула. Сврха клаузуле најповлашћеније нације јесте проширивање права улагача, што би у том смислу заправо значило проширивање дејства стабилизационе клаузуле и на стране улагаче са којима није директно уговорена. Кишобран клаузулом садржаном у билатералним инвестиционим споразумима између две државе, држава се обавезује да ће поштовати све обавезе које је преузела према страном улагачу, без обзира у ком су правном акту садржане. Оваквим обавезивањем се приватноправне обавезе државе преузете стабилизационом клаузулом уздижу на међународни ниво, што и природу одговорности подиже на одговорност по међународном праву. Клаузула националног третмана захтева изједначавање правног положаја страних и домаћих

улагача. Стабилизационом клаузулом страном улагачу се пружа привилегован третман, те ће се у том смеру и вршити анализа односа ове две клаузуле и њихових испреплетаних дејстава. Ревизиона клаузула обавезује уговорне стране на поновно приступање преговорима због изменјених околности и услова уговора. Услед модификовања стабилизационе клаузуле током времена и тражења најподеснијег облика, дошло се и до појаве стабилизационих клаузула које у случају промене правне регулативе која утиче на промену правног положаја страног улагача обавезују уговорне стране на приступање преговорима у доброј вери и адаптирању услова уговора изменјеним околностима. Ради прецизног резграницења ове две клаузуле, у раду ћемо вршити њихову компарацију. Осма глава „*Економски и социјални ефекти стабилизационе клаузуле на државу*“ посвећена је истраживању финансијских губитака државе пријемнице капитала услед коришћења стабилизационе клаузуле као механизма подстицаја, као и испитивању односа обавеза државе пријемнице капитала преузетих стабилизационом клаузулом и обавеза према међународном праву о заштити људских права и животне средине. У првом поглављу анализирају се финансијски ефекти које стабилизациона клаузула оставља на државу пријемнику капитала. Коришћењем стабилизационе клаузуле држава пријемница капитала страном улагачу даје повластице, међу којима је најчешће повољан фискални режим који подразумева ниже пореске стопе за страног улагача, а самим тим и мање прихода за државу пријемнику капитала. Стабилизациона клаузула ограничава слободно креирање економске политике државе пријемнице капитала утичући директно на висину прихода, али са друге стране оставља позитивне ефekte на висину прихода страног улагача. У другом поглављу испитују се импликације стабилизационе клаузуле на заштиту људских права и животну средину. Наиме, задатак овог поглавља јесте провера ставова теорије да стабилизациона клаузула спречава одржив развој. Услед обавеза преузетих према страном улагачу на основу стабилизационе клаузуле, држава пријемница капитала бива спречена да доноси боље законе из области људских права и заштите животне средине јер би њихова примена утицала на исплативост улагања и могла бити повод за покретање инвестиционих спорова и накнаду штете. Са друге стране, држава има међународну обавезу заштите људских права услед чијег би непоштовања могла бити проглашена међународно одговорном. Тиме се промовише друштвена неодговорност страних компанија које не поштују регулативу из ове области, а ради се о компанијама које свакако могу бити утицати на одржив развој (компаније које се баве експлоатацијом нафте, угља, инфраструктурним радовима). Решење у појединим земљама пронађено је у изузимању ове области од дејства стабилизационе клаузуле. Девета глава носи наслов „*Последице кришења стабилизационе клаузуле*“ и за циљ има указивање на последице непоштовања стабилизационе клаузуле од стране државе пријемнице капитала. Такође, анализира се право државе на регулацију као суверено право на њеној територији и могућност примене изменјених правних прописа у ситуацији када су наступиле промене у правним актима повољније, али и када су неповољније за страног улагача. У оквиру ове главе, по поглављима анализира се одговорност државе за повреду стабилизационе обавезе, природа одговорности, валидност радњи којима је извршена повреда и питање накнаде штете када је држава проглашена међународно одговорном. Наиме, циљ је потврдити полазну претпоставку да и након утврђене повреде стабилизационе обавезе од стране арбитражног суда, држава не може бити спречена у свом чињењу, али ће бити проглашена међународно одговорном. Међународна одговорност рађа обавезу накнаде штете услед повреде права страног улагача гарантованог уговором. Како је велики број спорова током седамдесетих и осамдесетих година 20. века био вођен поводом кришења

стабилизационе клаузуле, то ће у овом делу бити анализиран и читав низ случајева арбитражне праксе.

Овакав приступ постављеном проблему од стране кандидаткиње указује нам на важност стабилизационе клаузуле у области права страних улагања, на значај прецизног утврђивања њених карактеристика и специфичности, као и на постојање читавог низа отворених питања у теорији и пракси, насталих њеном све чешћом употребом. Научна обрада правног и економског аспекта стабилизационе клаузуле и расветљење њених материјалноправних и процесноправних карактеристика од посебног су значаја у научној области из које је пријављена тема докторске дисертације, те је научни допринос крајњег исхода рада знатан.

Сходно дефинисаном и, са становишта значаја и актуелности образложеном предмету истраживања, кандидаткиња даље фоемулише циљеве научног истраживања. Кандидаткиња наводи да је основни циљ истраживања стабилизациону клаузулу анализирати на основу теоријских дискусија и решења, али и на основу анализе инвестиционих спорова који су се пред арбитражним и судским формумима јављали управо поводом кршења стабилизационе клаузуле. Ставови најугледнијих арбитража и издвојена мишљења арбитара, поред теоријске грађе важан су извор путем којих се долази до одговора и решења на поједина питања која отвара стабилизациону клаузулу. Примарни циљ истраживања усмерен је на: 1) истицање значаја стабилизационе клаузуле у праву страних улагања кроз указивање важности страних улагања за развој привредних система; 2) анализу некомерцијалних ризика који су иницирали настанак стабилизационе клаузуле као инструмента заштите правног положаја страног улагача; 3) покушај дефинисања стабилизационе клаузуле на основу доступних извора литературе, позитивних правних прописа и студија међународних организација; 4) анализа различитих врста стабилизационе клаузуле, класификованих уз коришћење различитих критеријума; 5) разматрање карактеристика стабилизационе клаузуле, које се издвајају у теоријским расправама еминентних аутора, које су поткрепљене ставовима арбитара у инвестиционим споровима, као и до којих аутор сам долази коришћењем одговарајућих научних метода истраживања; 6) анализу односа стабилизационе клаузуле и других клаузула од значаја за регулисање правног положаја страног улагача. Како је стабилизациону клаузулу инструмент не само заштите улагачких права током трајања уговорног односа страног улагача и државе пријемнице капитала, већ и одбрамбени инструмент који се користи по избијању инвестиционих спорова услед прекршене стабилизационе обавезе, стабилизациону клаузулу треба анализирати и са процесног аспекта. Стога, наредни циљ истраживања усмерен је на: 1) анализу последица кршења стабилизационе клаузуле; 2) анализу значаја који стабилизациону клаузулу има у инвестиционим споровима; 3) одговорност државе за прекршену стабилизациону обавезу и питање природе одговорности државе пријемнице капитала; 4) питање накнаде штете у случају повреде стабилизационе клаузуле; 5) разматрање питања да ли стабилизациону клаузулу умањује значај државе као законодавца и питања да ли државу приморава на финансијска одрицања. Постизање свих ових циљева истраживања поред употребе теоријске грађе, неминовно захтева и анализу судске и арбитражне праксе. Знатан део истраживања биће усмерен на упоредно-правну анализу, анализу решења стабилизационе клаузуле у домаћем праву, у упоредном праву, али имајући у виду специфичност института и у решењима међународних арбитража, студијама организације УН и OECD-а, као и обавеза које има држава пријемница капитала преузетих по основу стабилизационе клаузуле, али и по основу обавеза преузетих добијањем статуса кандидата за чланство у Европску унију. Такође, циљ рада јесте стабилизациону клаузулу анализирати и са аспекта заштите

људских права и животне средине, те доћи до закључка омогућава ли државама да испуњавају своје међународне обавезе или их пак кочи и изискује трошкове за државу пријемницу капитала. Дакле, основни задатак истраживања јесте анализа појмовног одређења стабилизационе клаузуле, њених карактеристика, дејства, домаћаја и пуноважности у међународном праву, врста и обавеза које производи, ради разумевања значаја који има у пракси и теорији страних улагања. Тако би се омогућило разумевање института и његове специфичне правне природе, као и адекватна регулисаност у позитивним домаћим прописима уз усклађеност са прописима других земаља. Оквирни задатак јесте све то учинити кроз истовремену анализу правних и економских аспеката које стабилизационе клаузуле несумњиво има.

Кандидаткиња указује да ће научно објашњење стабилизационе клаузуле, као предмета научног истраживања, бити засновано на одређеним хипотезама.

Прва основна хипотеза, на којој се заснива научно истраживање и објашњење стабилизационе клаузуле, јесте да стабилизационе клаузуле имају два аспекта: правни и економски. Пре свега, стабилизационе клаузуле су правни инструмент којим се штите легитимна улагачка права. Са друге стране, економски аспект истраживања произилази из значаја страних улагања и функције стабилизационе клаузуле као подстицајног механизма у привлачењу страног капитала.

Друга хипотеза јесте да регулисање стабилизационе клаузуле није унификовано на међународном нивоу и да велики допринос њеном дефинисању и коначном обликовању, поред теоријских објашњења, дају пракса и ставови арбитара. Овакво стање резултат је специфичног карактера стабилизационе клаузуле као релативно новог инструмента који се још увек развија.

Трећа хипотеза на којој се заснива научно истраживање јесте да правна правила којима се регулише стабилизационе клаузуле морају бити таква да омогуће остварење основног циља увођења стабилизационе клаузуле у правни поредак, а који се манифестију у постизању економске равнотеже између уговорних страна. Правна правила морају омогућити ефикасну заштиту правног положаја страног улагача, али и омогућити држави да користи своје суверено право на регулацију. Јасно мора бити определено које области права могу спадати у домен стабилизационе клаузуле, што је посебно важно због заштите људских права и одрживог развоја.

Четврта хипотеза заснива се на претпоставци да стабилизационе клаузуле испољава значајне посебности у односу на друге, са њом повезане клаузуле, чији је циљ, такође, заштита улагачких права. Ова хипотеза произилази из чињенице двојаког дефинисања стабилизационе клаузуле, њеног задирања у основно суверено право државе пријемнице капитала на вршење законодавне делатности и заштитне функције коју стабилизационе клаузуле има. У складу са тим, намеће се потреба испитивања свих специфичности и карактеристика стабилизационе клаузуле, не би ли се утврдило да ли стабилизационе клаузуле испуњавају основну сврху данас – успостављање баланса између супротстављених интереса уговорних страна.

Пета хипотеза гласи да остваривање сврсисходности и исплативости улагачког подухвата за страног улагача и државу пријемничу капитала је могуће само уколико је јасно формулисана, одређених дејстава и прецизно утврђеног домаћаја.

Конечно, последња хипотеза јесте да је правна природа одговорности државе за повреду стабилизационе клаузуле специфична и са собом нужно повлачи маргиналну анализу између трошкова и користи за државу пријемничу капитала током трајања инвестиције и након вођења инвестиционих спорова.

У складу са постављеним предметом и циљевима истраживања, а имајући у виду сложеност проблематике, у поступку научног истраживања биће коришћено више метода посредством којих ће хипотетички оквир истраживања бити провераван. Кандидаткиња указује да је коришћење већег броја метода неопходно ради свеобухватне анализе предмета истраживања чији је карактер мултидисциплинаран. Полазни методи у научном истраживању јесу логички методи, својствени истраживањима у свим гранама друштвених наука. Аналитички метод користи се ради решавања проблематике стабилизационе клаузуле на саставне елементе, што резултира истраживањем предмета кроз више различитих поглавља. Метод синтезе користи како би се објединила растављена научна грађа и у закључку дошло до најважнијих карактеристика стабилизационе клаузуле. Како би се утврдиле опште карактеристике, полази се од проучавања анализом растављених делова коришћењем индуктивне методе. У циљу утврђивања специфичности предмета истраживања, користимо се дедуктивним методом, те од мора општих претпоставки издвајамо појединачне, својствене само предмету истраживања. Такође, користи се и метод аналогије ради утврђивања сличности и разлика између поједињих института и посредног закључивања о њиховим заједничким карактеристикама. Метод који се користи како би се аргументовано објаснили ставови и закључци током читавог истраживачког процеса јесте дескрипција, док имајући у виду да се ради о извођењу судова и њиховом обједињавању заснованом на различитим изворима научне грађе, биће коришћен и метод научног објашњења. Знатан део грађе у научном истраживању биће одлуке инвестиционе арбитраже, ставови и мишљења поједињих арбитара, те ће се користити и метод анализе случајева. Читав истраживачки процес почиње методом апстракције, којим се издвајају општа схватања о стабилизационој клаузули као предмету истраживања, а потом се на основу метода конкретизације тако уопштени ставови суочавају са стварношћу. Провера полазних хипотеза чини се поступком верификације, а све са циљем доласка до научних истина, научних закона и научних теорија. Како се ради о теми која је мултидисциплинарног карактера, основни циљ нам је да докажемо значај стабилизационе клаузуле у правним и економским наукама, те ће у процесу истраживања симултано бити коришћени методи својствени како правним, тако и економским наукама. Што се тиче правних научних метода, користиће се нормативноправни и догматски метод с обзиром на то да је стабилизациона клаузула инструмент регулисан позитивним правом, те да у правном поретку има сопствене функције. Намера је сагледати стабилизациону клаузулу у читавом правном систему, посебно њен значај и место у систему материје права која регулише страна улагања. Како је стабилизациона клаузула регулисана и важећим правним актима у домаћем правном систему, то ће за истраживање бити коришћен и позитивноправни метод. Упоредноправни метод биће коришћен како би дошли до сазнања о нормативним решењима стабилизационе клаузуле у одређеним страним регулативама. Коначни циљ компарације јесте да уз представљање нормативних решења у страним правним системима уочимо сличности и разлике у регулативи различитих држава, сагледамо предности и недостатке, те извојимо типска нормативна решења. Циљ коришћења упоредноправног метода јесте пронаћи најбоље решење, предложити његову евентуалну имплементацију у правни систем Републике Србије и указати на смер хармонизације домаћих правних прописа из ове области са европским. У формулисању коначног предлога помоћи ће нам аксиолошки метод који омогућава креирање коначног вредносног суда о решењу проблема у појединим правним системима. Како је стабилизациона клаузула институт који је у развоју и који се још увек прилагођава тренутно владајућим околностима у области материје права страних улагања, користиће се и историјскоправни метод. Овај метод треба да омогући сагледавање

еволутивног пута развоја стабилизационе клаузуле кроз време и измене друштвене околности, као и сагледавање разлога настанка. Циљ је уочити и даље правце развоја стабилизационе клаузуле, ка формирању коначног модела који ће у највећој мери омогућити постизање њене основне сврхе. У истраживању економских аспеката стабилизационе клаузуле користимо се општим методолошким поступцима (апстракција, конкретизација, верификација) који омогућавају сагледавање економских категорија. Циљ је креирати економски модел, заснован на варијабилама које ће се кроз научне претпоставке и хипотезе поступком верификације потврдити у економске законе. Како би се објаснили и спознали и економски феномени предмета истраживања, потребно је сагледати савремене аспекте појаве која се изучава. У том смислу, најважнији међу свим методама јесте метод економске анализе који омогућава уочавање ефекта стабилизационе клаузуле кроз анализу свих предности и недостатака стабилизационе клаузуле. Маргиналном анализом пореде се трошкови и користи стабилизационе клаузуле по државу пријемнику капитала чиме се даје јасна слика о рационалности стабилизационе клаузуле као инструмента заштите и подстицаја страног улагача. Циљ није доћи до таксативног набрајања бенефита и трошкова, већ кроз утврђивање законитости економских процеса покушај долажења до систематског расветљавања економских аспеката предмета који се истражује.

Детаљно образложен предмет истраживања, као и предложени нацрт докторске дисертације, уз указивање на важна проблемска питања која отвара стабилизациону клаузулу, као и анализу теоријских ставова и практичних искустава, указују на научни приступ проблему од стране кандидаткиње. Кандидаткиња је јасно поставила циљеве истраживања, као и хипотезе које ће читавим научно-истраживачким процесом кроз добро систематизовану структуру рада бити провераване. Предложеним методама научно истраживање постављеног предмета се може реализовати, што ће додатно осигурати научни приступ дефинисаним проблемима. Научни резултати који се очекују на крају истраживања могу бити нови и битно допринети развоју научне мисли, посебно у научној области из које потиче стабилизациону клаузулу, као комплексан предмет истраживања. Осетљив научни проблем, који захтева анализу како теоријске грађе, тако и праксе, биће поткрепљен ставовима најпозванијих аутора и чланова арбитражних већа, што указује да је литература квалитетна, довольног обима, да обухвата како научне радове, тако и арбитражну праксу и одговара предмету истраживања. Све то указује да је у питању адекватан научни приступ проблему предложеног наслова докторске дисертације, док би очекивани научни допринос крајњег исхода рада био у свеобухватној анализи постављеног проблема, систематском приказу сазнања из научне и стручне грађе, као и допринос адекватнијој регулисаности института и разрешењу проблема које отвара стабилизациону клаузулу. Предложена тема докторске дисертације припада научној области Правне науке, поље Друштвено-хуманистичких наука, ужа научна област Право у економији.

3. Мера у којој образложение предмета, метода и циља уверљиво упућује да је предложена тема од значаја за развој науке

Опредељујући се за предложену тему докторске дисертације кандидаткиња наводи да се значај предложене теме докторске дисертације огледа пре свега у чињеници да проблематика стабилизационе клаузуле, иако подобна за истраживање и детаљну анализу, још увек није привукла одговарајућу научну пажњу, те би овај рад требало да попуни ту празнину и помогне у бољем разумевању различитих аспеката

предмета истраживања. Наиме, у читавом опусу друштвених наука стабилизациона клаузула није добила место које јој услед значаја на утицај у привлачењу страних улагања и заштити улагачких права свакако припада. Мали је број научних радова у домаћој теорији који се баве анализом стабилизационе клаузуле. Наиме, стабилизациона клаузула је детаљније анализирана кроз три научна рада у виду чланака домаћих аутора. Истраживањем проблема које у пракси и теорији изазива стабилизациона клаузула баве се професор доктор Александар Ђирић и професор доктор Предраг Цветковић, у раду „*Стабилизациона клаузула у државним инвестиционим споразумима као инструмент заштите страних инвеститора*“, објављеном у часопису *Право и привреда* још 2005. године, пре доношења новог законодавства из ове области. Такође анализом стабилизационе клаузуле бави се доцент доктор Марко Јовановић у раду „*Осврт на стабилизациону клаузулу у Закону о јавно-приватном партнерству и концесијама*“, објављеном у часопису *Право и привреда* 2012. године, док је најнови рад дело професора доктора Маје Станивуковић, објављено у специјалном издању зборника *Liber Amicorum Гашо Кнежевић*, децембра 2016. године, под насловом „*Стабилизациона клаузула и клаузула о заштити стечених права*“. Стабилизациона клаузула се помиње и у кратким цртама дефинише у докторским дисертацијама из области страних улагања, међународноправне заштите страних улагања, парцијално обрађује у монографијама које се баве питањима страних улагања и као инструмент гаранција државе страном улагачу помиње у уџбеницима који се баве проблематиком страних улагања, међународног пословног права и међународног приватног права. Како је стабилизациона клаузула широко прихваћен инструмент за управљање ризиком и у страним правним системима, страна литература обилује радовима који се баве појединачним питањима и проблемима из домена стабилизационе клаузуле, али такође у претежној мери у форми чланака као научних радова или пак поглавља у књигама, посвећених анализи појединачних својстава стабилизационе клаузуле или парцијално анализираних проблема из домена стабилизационе клаузуле. Стога, посебан значај теме за научно истраживање јесте и у свеукупној анализи стабилизационе клаузуле, почевши од појмовног дефинисања, истраживања историјског развоја и обликовања института, упоредноправне анализе, анализе њених материјалних, али и процесних карактеристика, а све кроз истраживање два кључна аспекта стабилизациона клаузуле, који повезујући се дају специфичност овом институту, правног и економског аспекта. У пријави теме докторске дисертације, кандидаткиња указује да управо чињеница да је реч о теми која није целовито истражена у домаћој теорији говори о значају истраживања одабране теме, па би њена целовита обрада допринела разјашњењу бројних питања не само у теоријском, већ и у практичном смислу. Друштвена оправданост овако постављене теме заснива се на уверењу да ће ширењем појма стабилизационе клаузуле све већи број инвестиционих спорова бити вођен због повреде исте, те правна сигурност условљава значај јасног одређења појма стабилизационе клаузуле.

Кандидаткиња даље наводи да значај теме истраживања произилази и из самог циља увођења стабилизационе клаузуле у правни поредак, а који се остварује кроз настојање да успостављају економске равнотеже између државе пријемнице капитала и страног улагача. Сврха стабилизационе клаузуле је постизање економског склада између уговорних страна, подстицање страног улагача да инвестира на територији државе пријемнице капитала и одржи своју инвестицију на њеној територији и након насталих промена у регулативи државе пријемнице капитала и већ искоришћених подстицаја. При том, стабилизациона клаузула служи као гаранција сигурности правног положаја страног улагача током трајања инвестиције, односно као гаранција непроменљивости правног режима остварујући своју заштитну функцију.

Стабилизациона клаузула штити страног улагача од супрематије државе пријемнице капитала, ризика једностраних измена уговора и измена легислативе. Такође, значај истраживања проблематике стабилизационе клаузуле произилази из околности да са процесом глобализације страна директна улагања постају важан фактор економске политике. Растућим значајем страних директних улагања за националне привредне системе долази до све веће заступљености стабилизационе клаузуле у законодавству и уговорима о страним улагањима, чиме расте и њен значај у теорији и пракси. Са порастом прилива страних улагања расте и могућност избијања спорова између државе увознице капитала и страног улагача. Важност стабилизационе клаузуле испољава се тада и у процесном смислу. Стабилизациона клаузула може служити као доказ у свим инвестиционим споровима насталим поводом кршења стабилизационе обавезе државе пријемнице капитала. Током инвестиционих спорова испољава се одбрамбена функција стабилизационе клаузуле.

У праву Републике Србије стабилизациона клаузула је регулисана у Уставу Републике Србије и Закону о јавно-приватном партнерству и концесијама, те се значај теме истраживања потврђује и са аспекта анализе позитивноправних прописа. Правне празнице у правилима која регулишу стабилизациону клаузулу и контрадикторност између норми садржаних у различитим правним акатима, различите правне снаге, указује на потребу детаљне анализе ове проблематике.

Очигледан значај истраживања стабилизационе клаузуле произилази из ефеката које стабилизациона клаузула оставља на државу пријемницу капитала. Поред позитивних ефеката који се манифестију посредно кроз прилив страног капитала, стабилизациона клаузула за собом нужно повлачи и негативне ефekte који се могу сврстати у две групе: економски и социјални ефекти. Економски ефекти манифестију се кроз финансијска одрицања и уступке, које чини држава пријемница капитала обавезујући се стабилизационом клаузулом, док се социјални ефекти одражавају на поштовање људских права и заштиту животне средине, ометајући испуњење међународних обавеза државе пријемница капитала по овом основу. Како је ова област од посебног значаја са аспекта међународног права, важност теме истраживања постаје јасна. Потом, значај теме истраживања манифестију се и у светлу анализе упоредноправних искустава са стабилизационом клаузулом, до којих се долази сумирањем ставова теорије и праксе. У сагледавању и анализи правног регулисања стабилизационе клаузуле и ефеката које производи стабилизациона клаузула у страним правним системима, као и њеног утицаја на већ преузете или будуће међународне обавезе државе пријемница капитала, огледа се посебан значај теме научног истраживања. Значај стабилизационе клаузуле, поред свог правног аспекта, има и економски аспект, који се манифестију пре свега кроз трошковну сферу државе за уступке које мора по основу стабилизационе клаузуле чинити страном инвеститору, финансијским одрицањима у корист страног улагача, као и издацима који настају по основу обавезе накнаде штете уколико је дошло до кршења стабилизационе клаузуле. Такође, стабилизациона клаузула битно утиче на доношење одлуке о избору инвестиционе дестинације, што се директно одражава на ефикаснот алокације светских ресурса, те постаје важан елемент страних улагања. Стога, значај теме није само у правним наукама, већ и у економским, чиме се потврђује њен мултидисциплинарни карактер.

Чињенични приказ значаја предмета истраживања од стране кандидаткиње, поткрепљен ваљаним аргументима и ставовима, доказује значај обраде наведене проблематике за даљи развој науке. Јасно дефинисан предмет истраживања и концизно постављени циљеви, као и адекватан избор научних метода указују да је предложена

тема од изузетног значаја за развој науке јер би омогућила проналажење одговора на сва постављена питања, која извире из предмета истраживања у теорији и пракси, у једном раду, заснованом на научним принципима и оригиналном приступу. У складу са изабраном проблематиком, дефинисаним циљевима истраживања, постављеним научним хипотезама и применењеном методологијом, од докторске дисертације се могу очекивати резултати који ће вишеструко допринети развоју науке. То ће се пре свега манифестишти кроз обогаћену литературу, ближе упознавање са карактеристикама предмета истраживања, давању смерница за будућа истраживања, као и постављање адекватних основа за дефинисање стабилизационе клаузуле.

4. Образложење теме за израду докторске дисертације омогућава закључак да је у питању оригинална идеја или оригиналан начин анализирања проблема

Предлажући наслов докторске дисертације и опредељујући се за анализу стабилизационе клаузуле, као важног института из области права страних улагања, кандидаткиња образлаже научни приступ проблему, значај теме за научно истраживање и хвата се у коштац са веома осетљивом материјом о којој у читавом научном опусу до сада не постоји свеобухватна анализа. Представљајући своју визију будуће докторске дисертације и очекиваних резултата, кандидаткиња полази од дефинисања основних појмова и историјског приказа њиховог развоја како би указала на свој оригинални научни приступ. У пријави теме докторске дисертације кандидаткиња дефинише стабилизациону клаузулу као одредбу садржану у уговору између државе пријемнице капитала и страног улагача или пак правну норму у законодавству које регулише материју страних улагања, а којом се страном улагачу јемчи сигурност правног положаја. Наиме, наводи кандидаткиња, држава пријемница капитала стабилизационом клаузулом гарантује страном улагачу да измене у правним прописима, које наступе након потписивања уговора између државе увознице капитала и страног улагача, неће утицати на његов правни положај. Уколико се нова или измене легислатива ипак примени на регулисање правног положаја страног улагача и тиме умањи економска исплативост улагања, као носилац стабилизационе обавезе држава пријемница капитала дужна је да страном улагачу надокнади насталу штету. Тиме се стабилизационом клаузулом гарантује заштита стечених права страног улагача и непроменљивост правног режима који је важио у моменту инвестирања. Дакле, стабилизационом клаузулом држава пријемница капитала се не одриче права да мења своју регулативу, већ се обавезује да измене регулативу неће примењивати на регулисање правног положаја страног улагача уколико би тиме страном улагачу и његовом улагању нанела штету. Стога, стабилизациона клаузула може се одредити као инструмент очувања правне сигурности.

Првобитни облици стабилизационих клаузула јављају се шездесетих и седемдесетих година 20. века са циљем да спрече национализацију имовине страног улагача од стране државе пријемнице капитала. Везују се углавном за уговоре о концесији на нафтним пољима. Временом, како се ширио круг некомерцијалних ризика којима се страно улагање излаже, ширио се и домашај примене стабилизационе клаузуле, те оне данас штите страног улагача од готово свих облика некомерцијалних ризика. Прве стабилизационе клаузуле биле су такозване клаузуле замрзавања и штитиле су искључиво стечена права, док савремени облици стабилизационих клаузула имају за циљ заштиту не само стечених права страног улагача, већ и легитимних

очекивања. У савременим условима пословања, страна улагања један су од најважнијих чинилаца привредног развоја и фактор приближавања различитих економских система, што омогућава постизање ефикасности у алокацији оскудних светских ресурса. Значај страних улагања за националну и светску економију даље условљава и значај анализе стабилизационе клаузуле. Стабилизациона клаузула један је од механизама подстицаја за привлачење страних улагача којом се користе државе пријемнице капитала. Обезбеђивање предвидљивости инвестиционе климе за страног улагача постиже се стабилизационом клаузулом. Сарадња државе пријемнице капитала и страног улагача почиње потписивањем уговора о страном улагању, који се потписује на дуг рок и носи обавезе за обе уговорне стране. Како је неминовно да се током трајања уговорног периода промене одређене друштвене, економске и правне околности, било је потребно пронаћи механизам који ће интересе државе пријемнице капитала и страног улагача довести у равнотежу. Требало је држави пријемници капитала омогућити убирање дуготрајних прихода од страног улагања, а страном улагачу сигурност правног положаја и висок ниво профита. Управо то се постиже стабилизационом клаузулом. Уговор о страном улагању између државе пријемнице капитала и страног улагача је двостранотеретан и дуготрајан, те основни принцип уговорног права *pacta sunt servanda* у овом случају не може бити највиши принцип за уговорне стране. Промењене друштвене и економске околности (*rebus sic stantibus*) током трајања уговорног односа и њихов утицај на правни положај страног улагача, умањени су стабилизационом клаузулом. Тешко је очекивати да се током трајања уговорног односа држава пријемница капитала одрекне својих права на коришћење законодавних овлашћења. У тим ситуацијама стабилизациона клаузула ојачава правни положај страног улагача. Стабилизационе клаузуле нису садржане у свим уговорима о улагању између државе увознице капитала и страног улагача, већ се најчешће срећу код дугорочно закључених уговора у областима које захтевају велика почетна улагања, док се са друге стране исплативост улагања реализује постепено, током дужег низа година.

Читаву проблематику истраживања, која полази од првих појавних облика стабилизационе клаузуле крећући се ка савременим моделима, а уз анализу свих релевантних друштвених, правних и економских околности, кандидаткиња је систематизовала по главама и поглављима, у оквиру приложеног оквирног садржаја докторске дисертације, које су конципиране тако да ужа питања произилазе из општих следећи централну идеју о детаљном расветљењу стабилизационе клаузуле као правног института. Изнету суштину рада, кандидаткиња ће истраживати обрадом научне грађе кроз предложени нацрт докторске дисертације, што наводи на закључак да оваква, свеобухватна анализа постављног проблема представља оригиналну идеју, као и оригиналан начин анализирања проблема. Оригиналност се посебно огледа у систематизацији поједињих поглавља, приступу проблемима који до сада нису истражени у домаћој теорији и пружању приказа свих карактеристика, проблема и ефекта, које производи стабилизациона клаузула, у једном раду.

5. Усклађеност дефиниција предмета истраживања, основних појмова, предложене хипотезе, извора података, метода анализе са критеријумима науке уз поштовање научних принципа у изради коначне верзије докторске дисертације

Дефинисање предмета истраживања кандидаткиња чини на јасан и поуздан начин, водећи се принципима науке у постављању дефиниција као скупа сазнања о посматраном предмету истраживања. Водећи се правним и економским аспектом

стабилизационе клаузуле, њеним материјалноправним и процесноправним карактеристикама, кандидаткиња пружа потпуне, логичне и следствене дефиниције, које омогућавају даље извођење научних ставова, повезивање и систематизовање научних сазнања. Појмови који се користе су прецизно дефинисани, у образложењу предмета истраживања њихово коришћење је доследно и у складу са критеријумима које поставља наука. Кандидаткиња указује на бројне теоријске и практичне проблеме који се појављују у вези са предметом истраживања, на основу чега су постављени јасни циљеви истраживања, који подробном анализом могу довести до очекиваних резултата. Реално формулисани и недвосмислени циљеви омогућили су постављање исправних хипотеза које су подесне, проверљиве и погодне предмету истраживања, а које ће бити провераване кроз одговарајуће научне поступке. Методи анализе предмета истраживања, научне грађе, практичних искустава, као и провере хипотеза кроз научне поступке су у складу са научним принципима и постављеном проблематиком, омогућавају реализацију планираних истраживања и осигурувају научни приступ постављеним проблемима. Ради долажења до очекиваних резултата, кандидаткиња ће користити адекватне изворе података, литературу, која је одговарајућег квалитета, у складу са предметом истраживања и задовољавајућег опсега сачињена од научних и стручних радова домаћих и страних аутора, уџбеничког и монографског карактера, студија међународних организација, арбитражне праксе, као и бројних релевантних правних аката, у складу са мултидисциплинарношћу теме. Наведено доводи до закључка да би коначну верзију докторске дисертације одликовала систематичност и прегледност, објективност у реализацији постављених циљева и усклађеност са највишим принципима науке.

6. Компетентност ментора

Предложени ментор, др Јасмина Лабудовић Станковић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, запослена је на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу од 2000. године, а од 2014. године у звању је ванредног професора. Наставу изводи на ужој научној области право у економији, на наставним предметима Основи економије, Берзе и берзанско пословање (Основне академске студије), Финансијска тржишта, Макроекономија (Докторске академске студије).

Комисија издава следеће одабране референце предложеног ментора, из уже научне области предложене теме докторске дисертације, који су публиковани у последњих десет година и који доказују компетентност ментора сходно чл. 9. Правилника о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта Универзитета у Крагујевцу:

1. LABUDOVIĆ STANKOVIĆ, Jasmina, TODOROVIĆ, Nada. Investors' behavior in the capital markets. *Актуални проблеми економији*, ISSN 1993-6788, 2014, no. 4(154), str. 409-418. <http://eco-science.net/>. [COBISS.SR-ID 513001136] M23
2. LABUDOVIĆ STANKOVIĆ, Jasmina, TODOROVIĆ, Nada, VLADETIĆ, Srđan. Collateral for small and medium-sized enterprises in Serbia. *Актуални проблеми економији*, ISSN 1993-6788, 2013, no. 6(144), str. 302-310. <http://eco-science.net/archive2013/255--6144.html>, <http://eco-science.net/>. [COBISS.SR-ID 512911792] M23

3. LABUDOVIC STANKOVIC, Jasmina, VLADETIC, Srdjan, DORDEVIC, Slavko. Investor protection fund of the Republic of Serbia. *Актуални проблеми економики*, ISSN 1993-6788, 2013, no. 10(148), str. 319-326. [COBISS.SR-ID 512930224] **M23**
4. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина, ТОДОРОВИЋ, Нада. Осигурање било производње у ЕУ и Србији. *Економика пољопривреде*, ISSN 0352-3462, 2011, год. 58, бр. 4, стр. 723-734. [COBISS.SR-ID 512709552] **M24**
5. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина, ЈОВАНОВИЋ, Слободан. Потреба за осигурањем муниципалних обавезница. Теме, ISSN 0353-7919, 2016, год. XL, бр. 3, стр.1098-1100. <http://teme2.junis.ni.ac.rs/index.php/TEME/article/view/269/163>. [COBISS.SR-ID 513260464] **M24**
6. JOVANOVIĆ, Slobodan, LABUDOVIC STANKOVIC, Jasmina. Кривичноправни аспекти превара са посебним освртом на превару у осигурању. *Теме*, ISSN 0353-7919, 2015, год. XXXIX, бр. 2, стр. 507-521. <http://teme2.junis.ni.ac.rs/index.php/TEME/article/view/26/10>. [COBISS.SR-ID 513170096] **M24**
7. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина. Осигурање од одговорности за штете проузроковане животној средини. *Теме*, ISSN 0353-7919, 2012, год. 36, бр. 3, стр. 1261-1278. <http://teme.junis.ni.ac.rs/teme3-2012/teme3-2012.html>, <http://teme2.junis.ni.ac.rs/public/journals/1/previousissues/teme3-2012/teme%203-2012-16.pdf>. [COBISS.SR-ID 512811440] **M24**
8. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Осигурање кључне особе. *Ревија за европско право*, ISSN 1450-7986, 2015, год. XVII, бр. 1, стр. 63-85. <http://pravoeu.org/archive/>. [COBISS.SR-ID 513153456] **HEINONLINE**
9. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина. Тражња за осигурањем живота са освртом на појединачне земље централне и југоисточне Европе. *Европска ревија за право осигурања*, ISSN 2334-7597, 2016, год. XV, бр. 1, стр. 32-42. [COBISS.SR-ID 513214640] **ERIH PLUS**
10. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина, ТОДОРОВИЋ, Нада. Конкуренција између држава у циљу привлачења инвестиција. *Правни живот*, ISSN 0350-0500, 2016, књ. 585, бр. 11, стр. 99-113. [COBISS.SR-ID 513266608] **M51**
11. ТОДОРОВИЋ, Нада, ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина. Нови корпоративни оквир за јавна предузећа у Србији. *Право и привреда*, ISSN 0354-3501, 2016, год. 54, бр. 4/6, стр. 86-97. [COBISS.SR-ID 517143996] **M51**
12. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина, ТОДОРОВИЋ, Нада. Норвешка и финансијска криза. *Правни живот*, ISSN 0350-0500, 2014, књ. 573, бр. 11, стр. 649-658. [COBISS.SR-ID 513057200] **M51**
13. ТОДОРОВИЋ, Нада, ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Дугорочни подстицаји као део компензационих пакета директора. *Правни живот*, ISSN 0350-0500, 2013, књ. 565, бр. 11, стр. 193-202. [COBISS.SR-ID 512964016] **M51**
14. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина. Неки проблеми заштите инвеститора у ЕУ. *Правни живот*, ISSN 0350-0500, 2012, књ. 557, бр. 11, стр. 83-97. [COBISS.SR-ID 512820912] **M51**
15. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Неке дилеме у вези са новим законом о тржишту капитала. *Право и привреда*, ISSN 0354-3501, 2012, год. XLIX, бр. 4-6, стр. 360-374. [COBISS.SR-ID 512761776] **M51**

16. ЛАБУДОВИЋ, Јасмина. Покровитељство (посао преузимања емисије). У: МИЋОВИЋ, Миодраг (ур.). *Услуге и одговорност* : [зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 19. маја 2017. године]. Крагујевац: Правни факултет Универзитета, 2017., стр. 305-313.
<http://institut.jura.kg.ac.rs/images/Majsko%20savetovanje/XIII%20Usluge/3.%20Knjiga.pdf>. [COBISS.SR-ID 513318576] **M31**
17. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина. Премије осигурања након одлуке Европског суда правде у спору Test Achats. У: МИЋОВИЋ, Миодраг (ур.). *Услуге и услужна правила* : [Зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 13. маја 2016. године, на Правном факултету у Крагујевцу]. Крагујевац: Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке, 2016, стр. [349]-359. [COBISS.SR-ID 513218480] **M31**
18. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина. Ризик дужег трајања живота од очекиваног, управљање овим ризиком и тржиште капитала. У: ЈОВАНОВИЋ, Слободан (ур.), СЛАВНИЋ, Јован (ур.), МАРАНО, Пјерпаоло (ур.). Зборник радова = Proceedings. Београд: Удружење за право осигурања Србије: = Association for Insurance Law of Serbia; [Бон]: Немачка фондација за међународну правну сарадњу: = Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit; [Берлин]: Немачко удружење осигуравача: = Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft, 2015, стр. 453-462.
<http://www.srbija-aida.org/files/2016/ZBORNIK%202015.pdf>. [COBISS.SR-ID 513111216] **M31**
19. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Муниципалне обvezнице као начин финансирања јединица локалне самоуправе са освртом на Републику Србију. У: МИЋОВИЋ, Миодраг (ур.). *Услуге и заштита корисника* : [зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 8. маја 2015. године, на Правном факултету у Крагујевцу]. Крагујевац: Правни факултет Универзитета, Институт за правне и друштвене науке, 2015, стр. [223]-234. [COBISS.SR-ID 513114800] **M31**
20. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина. Методи поређења трошкова код полиса осигурања живота. У: ЈОВАНОВИЋ, Слободан (ур.), МАРАНО, Пјерпаоло (ур.), ЖАРКОВИЋ, Небојша (ур.). *Модерно право осигурања: текућа питања и трендови* : зборник радова = Modern insurance law: current trends and issues : proceedings. Београд: Удружење за право осигурања Србије: Association for Insurance Law of Serbia, 2014, стр. 347-357. [COBISS.SR-ID 516490428] **M31**
21. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Праве новца коришћењем хартија од вредности. У: МИЋОВИЋ, Миодраг (ур.). Услужни послови : [зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 9. маја 2014. године]. Крагујевац: Правни факултет Универзитета, Институт за правне и друштвене науке, 2014, стр. 985-997.
<http://institut.jura.kg.ac.rs/images/Majsko%20savetovanje/X%20Usluzni%20poslovi/3.%20Knjiga.pdf>. [COBISS.SR-ID 513012400] **M31**
22. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Осигурање и тржиште капитала. У: МАРАНО, Пјерпаоло (ур.), ЈОВАНОВИЋ, Слободан (ур.), ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина (ур.). *Право осигурања Србије у транзицији ка европском (ЕУ) праву осигурања* : зборник = Serbian Insurance Law in Transition to European (EU) Insurance Law : proceedings. Београд: Удружење за право осигурања Србије; = Belgrade: Association for Insurance Law of Serbia, 2013, стр. 169-183. <http://www.srbija-aida.org/files/2016/ZBORNIK%202013.pdf>. [COBISS.SR-ID 512886192] **M31**

23. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Пензијски фондови у Руској Федерацији и инвестиције њихових представа. У: МИЋОВИЋ, Миодраг (ур.). *Услужно право : [зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 10. маја 2013. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу]*. Крагујевац: Правни факултет Универзитета, Институт за правне и друштвене науке, 2013, стр. 281-293. <http://institut.jura.kg.ac.rs/images/Majsko%20savetovanje/IX%20Usluzno%20pravo/3.%20Knjiga.pdf>. [COBISS.SR-ID 512894640] **M31**
24. ЛАБУДОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Јасмина. Јединствено тржиште и пан-европски пензијски фондови. У: МИЋОВИЋ, Миодраг (ур.). *Право и услуге : [зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 3. маја 2012. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу]*. Крагујевац: Правни факултет Универзитета, Институт за правне и друштвене науке, 2012, стр. 237-253. <http://institut.jura.kg.ac.rs/images/Majsko%20savetovanje/VIII%20Pravo%20i%20usluge/3.%20Knjiga.pdf>. [COBISS.SR-ID 512749488] **M31**
25. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Осигурање од одговорности директора и чланова одбора у појединим развијеним државама, са освртом на Републику Србију. У: СЛАВНИЋ, Јован (ур.), ЈОВАНОВИЋ, Слободан (ур.), МАРАНО, Пјерпаоло (ур.). *Зборник радова = Proceedings*. Београд: Удружење за право осигурања Србије [итд.]; =Belgrade: Association for Insurance Law of Serbia, 2017, стр. 52-67. [COBISS.SR-ID 513314224] **M31**
26. TODOROVIĆ, Nada, LABUDOVIĆ STANKOVIĆ, Jasmina. Public-private partnership and economic crisis. У: Political sciences, Law, Finance, Economics and Tourism : Conference proceedings : International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences and Arts, 1-10 September, 2014. Vol. 3, Economics and tourism. Albena: SGEM, 2014, str. 449-456. [COBISS.SR-ID 513047472] **M31**
27. LABUDOVIĆ-STANKOVIĆ, Jasmina, TODOROVIĆ, Nada. Financial Crisis and measures taken by Serbia. У: ČIČKÁNOVÁ, Daniela (ur.), et al. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie "BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM" 2013 10.-11. Október 2013 = Collection of Papers from the International Scholastic Conference "Bratislava legal Forum 2013" 10th-11th of October 2013. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, Právnická fakulta, 2013, 1 elektroniski optički disk (CD-ROM). <http://lawconference.sk/bpf/index.php?lang=en>. [COBISS.SR-ID 512991664] **M31**
28. ЛАБУДОВИЋ СТАНКОВИЋ, Јасмина. Финансијска тржишта Европе : преглед и анализа. Крагујевац: Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке, 2012. 141 стр., табеле. ISBN 978-86-7623-033-4. [COBISS.SR-ID 189715724] **M42**

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Након увида у приложену пријаву теме докторске дисертације и на основу чињеница и ставова изнетих у претходним тачкама извештаја, Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова кандидата и ментора за израду докторске дисертације доноси следеће

ЗАКЉУЧКЕ

1. Кандидаткиња испуњава све услове за пријаву теме докторске дисертације прописане Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Крагујевцу и Статутом Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, Правилником о пријави, изradi и одбрани докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта Универзитета у Крајевцу и Правилником о докторским студијама Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, будући да је положила све испите и испунила све обавезе предвиђене студијским програмом докторских академских студија и да је објавила потребан број радова из научне области из које пријављује тему докторске дисертације.

2. Тема докторске дисертације коју је кандидаткиња предложила припада научној области изабраног студијског програма за коју је Правни факултет матичан и представља научно релевантну и оправдану област истраживања.

3. Предложена тема докторске дисертације је добро формулисана и образложена, од значаја са становишта развоја науке и представља оригиналну идеју, те је подобна за обимнију научну обраду у форми докторске дисертације имајући у виду недовољну истраженост и актуелност теме.

4. Предложени ментор, др Јасмина Лабудовић Станковић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу је бирана за ужу научну област право у економији, којој припада предложена тема докторске дисертације, испуњава услове да буде ментор за вођење докторске дисертације у складу са стандардом 9 за акредитацију студијског програма докторских академских студија на високошколским установама и не води више од пет доктората истовремено.

Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације и испуњености услова кандидата и ментора за израду докторске дисертације упућује Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и Већу за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу

ПРЕДЛОГ

Да донесе одлуку којом се кандидаткињи **Јовани Брашић Стојановић** одобрава израда докторске дисертације под називом „Правно-економски аспекти стабилизационе клаузуле“.

Комисија прихвата предлог кандидаткиње и за ментора предлаже др Јасмину Лабудовић Станковић, ванредног професора на ужој научној области право у економији на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу.

Крагујевац-Ниш, фебруар 2018. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Свето Пурић, редовни професор, Правни факултет,
Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област право у економији

др Нада Тодоровић, редовни професор, Правни факултет,
Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област право у економији

др Предраг Цветковић, редовни професор, Правни факултет,
Универзитет у Нишу, ужа трговинско-правна научна област

др Славко Ђорђевић, ванредни професор, Правни факултет,
Универзитет у Крагујевцу, ужа међународноприватноправна научна област

др Јасмина Лабудовић Станковић, ванредни професор, Правни факултет,
Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област право у економији